

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Articul. IV. De Differentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

tiam physicam, sic homo specificatur intrinsecè à corpore & anima; vel secundùm essentiam metaphysicam, sic idem homo specificatur intrinsecè àb animali & rationali. III. Res dicitur specificari *extrinsecè* àb alia, quando res quædam essentialiter respicit aliam, & per ordinem ad illam aliam cognoscitur secundùm speciem, vel essentiam; sic cognitio, cujus essentia explicari nequit nisi per ordinem ad suas causas, & objectum, dicitur àb iis specificari extrinsecè. IV. Dum Aristoteles *in categ. cap. de Subst.* inquit, *genera & species prædicari in quale quid*, nihil aliud intendit, quàm quòd substantiæ secundæ sive universales, significant essentiam secundùm aliquam ejus qualitatem, quæ est communitas. V. Species est posterior genere, non physicè, sed logicè, & subsistendi consequentiâ.

ARTICULUS IV.

De tertio universali, sive Differentia.

Porphyrus de differentia agens duo præstat. Inprimis varias illius divisiones proponit, dein totidem definitiones assignat. Hæc ipsa hîc exponam, simulque resolvam 1. Respectu quorum differentia tertium universale dici possit? 2. An differentia inferior includat formaliter superiorem, vel genus, quod dividit? quæ duæ quæstiones viris de Philosophia genuina, orbeque literario optimè meritis nunquam non utiles visæ sunt.

§. I.

Quid & quotuplex sit Differentia, & quo respectu sit tertium universale?

324. Dico 1. Differentia ut sic est *prædicatum*, quo unum differt ab alio. Ita Porphyrius, & Philosophi communiter: *Ratio est*, quia differentia est forma sive actus rei; sicut autem juxta commune effatum, *Potentia*, sive *materia confundit*, ita *forma sive actus separat, & distinguit*. Ex hoc advertes tot esse differentias, quot sunt formæ. Hinc

325. Dico 2. *Differentia* (verba sunt Porphyrii) & *communiter*, & *proprie*, & *propriissime* dicitur. *Differentia communis* est accidens, quo unum differt ab alio, aut à se ipso contingenter, ut *Petrus albus à Petro nigro*; *Socrates à se ipso puerò vir factus*. *Propria* est, quâ unum differt ab alio necessariò, vel inseparabili accidente. Sic homo differt per *visibile* &c. *Propriissima* est, quâ unum ab alio essentialiter differt, ut *rationale*. *Propriissima*, servit ad definiendum, & dividendum. *Definitio* enim per genus fit, & differentiam maximè propriam; Genus autem dividitur in suas species per differentias essentielles. *Communis* & *Propria* ad describendas res, assignandasque dissimilitudines valent. Ex his simul intelliges, quod communis *separabilem*, propria verò & propriissima *inseparabilem* differentiam contineant. Præterea differentia propriissima *ratione muneris* dividitur in *divisivam generis*, & *constitutivam speciei*. *Divisiva generis* est, quæ tanquam

quam pars formalis metaphysica dividit, h. e. contrahit, & determinat genus tanquam partem materialem & indeterminatam ad certam speciem; sic *rationale* determinat *animal* ad esse hominis. *Constitutiva speciei* est, quæ tanquam pars formalis metaphysica & determinans cum genere constituit speciem, ita ut speciei essentialis sit, non autem generi. Sic *rationale* constituit *hominem*. Denique *ratione eorum, de quibus prædicatur*, in genericam & specificam dividitur. *Generica* est, quæ prædicatur de pluribus specie differentibus, ut *sensitivum*. *Specificam* est, quæ de pluribus numero tantum differentibus prædicatur, ut *rationale*. Alii hanc ultimam divisionem sic explicant: Differentia *generica* constituit speciem subalternam, *specificam* infimam.

326. Dico 3. Differentia, ut est tertium universale, est *unum aptum prædicari de pluribus specie, vel numero differentibus in quale quid*. Est hæc definitio desumpta ex Porphyro. Qui tamen *τὸ vel numero* omisit, id quod authores quidam ipsi vitio vertunt; alii verò, quos citat hic P. Lynceus, eum defendunt, & benignè explicant. Quòd posita modò definitio legitima sit, probatur rursus ex eo, quòd conveniat differentia *omni*, scilicet tam genericæ, quàm specificæ; & *soli*, eoquòd præter differentiam nihil est, quod prædicatur *in quale quid*. Per *τὸ quale* à Genere & Specie distinguitur; per *τὸ quid* à Proprio & Accidente. Prædicari autem *in quale quid*, est prædicari in

S 4

quale

quale essenziale, h. e. in quæstione facta, qualis sit res essentialiter. Convenit autem differentiæ, prædicari *in quale quid*, & non simpliciter *in quid*, quia, licet pars sit essentialis speciei, quam constituit, prædicatur tamen per modum adjacentis, cum sit actus metaphysicus determinans genus ac modificans; modificare autem & determinare munus est formæ adjacentis, & qualitatis. Ex hac ratione differentia ab Aristotele dicitur qualitas, sed essentialis. *vid. dicta n. 295.*

327. *Obj.* Differentia constare nequit genere; hoc enim est ratio conveniendi, differentia autem est ratio disconveniendi; nec constare potest differentiâ, aliàs hæc secunda differentia rursus constaret aliâ, & sic deinceps in infinitum, adeoque non dabitur differentia ultima; ergo definiri nequit. *R. N. ant.* Quoad utramque partem. *Rationem primam D.* Differentia directè cognita est ratio disconveniendi. *C. reflexè cognita. N.* sic enim consideratur ut aliquid prædicabile de aliis, & cum aliis prædicabilibus convenit. *Ad rationem alteram R.* quòd differentia definiatur per aliam, quæ sit terminus notior, idque tamdiu, quamdiu termini notiores reperiuntur. Cæterum differentia ultima non inde nomen hoc accipit, quòd definiri non possit; sed quòd ultimò dividat genus. *Si ais.* Saltem differentia nequit prædicari *in quale quid*; quia aliàs prædicaretur essentialiter, & accidentaliter, substantivè, & adjectivè, quod videtur implicare. *R. D.*

R. D. assert. nequit prædicari *in quale quid* conjunctim. N. *in quale* Et *quid* divisim. C. Prædicari *in quid tantum*, est prædicari essentialiter substantivè; & prædicari *in quale tantum*, est prædicari accidentaliter adjectivè. Verùm prædicari *in quale quid conjunctim*, est prædicari essentialiter, sed per nomen adjectivum, quod certè non implicat, sicut juxtà plurimorum sententiam non implicat, eundem actum esse scientiæ, fidei & opinionis simul, licèt scientia tantum, fides tantum &c. simul esse non possit.

328. Dico 4. Differentia non est tertium universale respectu generis, quod dividit, nec respectu speciei, quam constituit; sed respectu inferiorum generis, aut speciei; h. e. si differentia sit *generica*, erit tertium universale respectu specierum, quas genus sub se continet, ut *sensitivum* respectu *hominis* & *bruti*. Si sit *specificata*, erit tertium universale respectu individuorum speciei, ut *rationale* respectu *Petri* & *Pauli*. *Ratio primi est*: Universale quæ tale superius esse debet respectu illius, respectu cujus est universale; sed differentia, v. g. *rationale*, non est quid superius respectu generis, v. g. *Animalis*, quod dividit, cum hoc latius pateat, quàm *rationale*; ergo respectu illius nequit esse universale. Adde, quod de tali genere differentia non prædicetur *in quale* quid, sive essentialiter; cum animali logicè accidentale sit, esse *rationale*. *Hac ipsa est ratio secundi*: Nam *homo*, quem constituit *rationale*,

nale, æquè latè patet, ac ipsum rationale, & convertibiliter cum eo prædicatur. *Ratio tertii est*, quia respectu assignatorum inferiorum est quid superius, & de iis prædicatur ut pars formalis *in quale quid*.

329. *Obj. 1.* Dum differentia prædicatur de specie, v. g. rationale de homine, prædicatur illa in quale quid. *R. Concedo. Infers*, ergo ut universale. *R. N. Illat.* Prædicatur quidem ut pars formalis determinativa essentialiæ, sed non ut quid superius, igitur nec ut universale. *Si ais:* Dum dico: *Homo est rationalis*, rō rationale non involvit singularitatem; ergo erit universale. *R. D. Conf.* erit universale respectu subjecti, sive hominis, de quo prædicatur. *N.* respectu hujus & illius rationalis. *C. Si inferas.* Ergo differentia universale quoque est respectu suorum inferiorum, quod videtur esse contrà conclusionem. *R. D. illat.* Est universale secundum, sive species respectu suorum inferiorum. *C.* Est universale tertium respectu suorum inferiorum. *N.* Nimirum rationale respectu hujus, & illius rationalis prædicatur *in quid completè*, adeoque ut species; hinc autem non agitur de specie, sed de tertio universali, quod *in quale quid* prædicatur.

330. *Obj. 2.* Differentia tantum respectu generis superioris prædicatur in quale; nam huic tantum adjacet: Sic *rationale* adjacet *animali*, non autem *Petro*, cui essentiali est; ergo tantum respectu generis prædicabilis est ut diffe-

differentia. R. N. ant. cum ejus probat. Nam hæc prædicatio: *Animal est rationale*, non ad tertium, sed ad quintum universale, sive ad accidens refertur. Deinde rationale adjacet etiam Petro, quia animali alteri comparti, quæ est in Petro, adjacet. *vide etiam dicta n. 327.*

331. *Observa I.* Divisio, quâ animal dividitur in rationale & irrationale, non est divisio generis in suas species, sed subjecti in sua accidentia; quia nostro concipiendi modo animali per accidens est, quòd contrahatur ad rationale, aut irrationale. Nec benè dicitur genus dividi in suas differentias, sed per differentias in species. II. *Differentia infima, sive atoma, & subalterna, sive media* non constituunt duo universalìa specie logicâ distincta; eoque eundem habeant prædicandi modum, scilicet *in quale quid*. Est autem *differentia atoma*, quæ non habet differentiam infrâ se, & cum specie atoma convertitur. *Differentia subalterna* est, quæ mediat inter supremam, & infimam, & convertitur cum specie subalterna.

§. II.

An Differentia inferior formaliter includat superiorem, vel genus, quod dividit?

332. *Nota.* *Differentia inferior* est prædicatum differentiale paucioribus commune, ut *rationale* commune solis hominibus. *Superior* est prædicatum differentiale pluribus commune, ut *sensitivum*, quod & hominibus & brutis convenit. Prætereà extrâ controversiam est,

est,

est, differentiam inferiorem præsupponere superiores; sic nullum est rationale vel irrationale, quod non sit sensitivum saltem præsuppositivè. Nec disceptatur, an differentia inferior complectatur differentias superiores, & genera in sensu & statu reali; constat enim rationale realiter, & adæquatè sumptum esse animal, vivens, sensitivum &c. *Status proinde questionis* solùm hic est: An differentia inferior inadæquatè sumpta in recto formaliter includat genus, quod dividit, aut differentiam superiorem, ita, ut formari non possit conceptus differentię inferioris, v. g. *rationalis*, quin genus, aut differentia superior, v. g. *animal*, aut *sensitivum*, in eo exprimatur in recto, & dici verè possit, *rationale v. g. formaliter est animal, rationale formaliter est sensitivum?*

333. *Dico.* Differentia inferior non includit formaliter genus, quod dividit, nec differentiam superiorem. Est communior. *Ratio primi* est; quia *rationale* v. g. in suo conceptu formali id solùm dicit, per quod homo superat, & excedit animal; sed illud per quod homo superat, & excedit animal, non involvit formaliter ipsum animal; ergo. *Confir.* Ex genere & differentia fit compositio metaphysica; consequenter genus & differentia sunt partes compositi metaphysici; sed partes se invicem formaliter non includunt; ergo. *Ratio secundi* est; quia aliàs *rationale* v. g. & *irrationale* convenirent in aliquo attributo, v. g. in
sen-

sensitivo, cùm illud àb utroque includeretur; sed hoc dici non potest, quia rationale & irrationale sunt differentiæ ultimæ, quæ inter se adæquatè diversæ esse debent. *Confir.* Si rationale v. g. includeret *sensitivum*, ergo includeret quoque *vivens*; si *vivens*, ergo *animal*, quia hoc nil aliud est, quàm *vivens sensitivum*; sed hoc dici nequit ex ratione primi; ergo.

334. *Obj. 1.* Differentia est tota rei essentia, ut inquit Arist. ; ergo includit genus. R. D. *ant.* Est tota rei essentia *formaliter constitutivè*. N. Tota *determinativè & completivè*. C. Differentia tanquam pars formalis determinans genus ad certam speciem, dicitur tota rei essentia, h. e. pars ejus præcipua. *Si ais:* Differentia definitur; ergo includit genus. R. D. *Conf.* Genus, quod dividit, respectu cuius est ultima ratio differendi. N. Per quod definitur, & intrinsecè constituitur, quod est *principium*, respectu cuius fit species. C. *Si reponas:* Divisum continetur in membris dividendis; sed genus est divisum, differentiæ inferiores sunt membra dividenda; ergo. R. D. *maj.* Continetur in membris dividendis *ut quod*. C. in membris dividendis *ut quo*. N. Species sunt illa membra, *in quæ fit divisio generis*; differentiæ autem sunt membra, *quibus, sive per quæ fit divisio*, ut n. 331. jam insinuavi. *Si urgeas.* Inferius in suo conceptu formaliter includit superius; ergo & differentia tanquam inferius, formaliter includit genus utpote superius. R. D. *ant.* Si inferius ponatur directè
in

in linea recta sub superiori. C. Si indirectè & in linea laterali ponatur. N. Hujus distinctionis ratio ulterior est hæc: Quia inferiora in linea recta prædicamenti posita sunt tota, & species respectu superiorum, ex quibus componuntur; totum autem formaliter includit suas partes, cum nihil aliud sit, quam suæ partes simul sumptæ. Econtrà posita in linea laterali differentia sunt, quæ non componuntur ex aliis, sed ipsæ cum generibus componunt alia. *Si inferas.* Ergo rationale formaliter non erit substantia, & consequenter erit accidens. R. Rationale formaliter nec est substantia, nec accidens; sed ab utroque præscindit, & est præcisè differentia alicujus, cui adjacet. Hinc nec est substantia, nec accidens, nec ens &c. *in recto*, sed hæc omnia *in obliquo* tantum involvit, h. e. Rationale formaliter est taleitas substantiæ, taleitas accidentis &c. Idem respondeas, si dicatur, quòd curvitas, & similia concipi non possint sine quantitate; intellectivum à se, & ab alio, sine intellectivo. Nam etiam ejusmodi formæ formaliter nil aliud sunt, quàm taleitates quantitatis, taleitates intellectivi &c.

335. *Obj. 2.* Rationale hominis in conceptu suo formali differt à rationali Angeli; ergo debet includere sensitivum. R. N. *Conf.* Quod nimirum debeat includere sensitivum *in recto*. Cæterum satis adhuc differt 1. eoquòd rationale hominis realiter & adæquatè sumptum dependeat à sensibus, non item rationale Angeli. 2. Quòd rationale hominis formaliter & inadæquatè

æquatè sumptum præscindat à sensibus; rationale vero Angeli neget sensus. *Inst. 1.* Ratiocinari est formaliter vivere; ergo rationale includit formaliter vivens, & consequenter genus. & D. *Ant.* Ratiocinari *adequatè*, & materialiter sumptum est formaliter vivere. C. *Inadequatè*, & differentialiter sumptum. N. *Ratiocinari adequatè sumptum* dicit duo, nimirum actionem vitalem, & immanentem, deinde taleitatem, quæ est modificatio actionis vitalis. *Ratiocinari inadequatè spectatum* dicit tantum taleitatem. Pariter solve hæc argumenta 1. Anima rationalis est formaliter sensitiva, & vegetativa. 2. In linea prædicamentali quantitatis differentiæ lineæ, superficiæ, Corporis includunt quantitatem, quia nequeunt concipi sine extensione in longum, latum & profundum. &c. *Inst. 2.* Homo est vivens formaliter; ergo & partes ejus. & D. *ant.* Homo sumptus tam secundum genus, quam secundum differentiam. N. Sumptus quoad genus tantum C. Homo quoad rationale tantum non est formaliter vivens; cum enim sit modificatio viventis, illud in obliquo tantum connotat.

336. *Obj. 3.* Saltem rugibile includit formaliter sensitivum. *Prob.* Rugibile est principium sensationis; ergo includit formaliter sensitivum. *Prob. ant.* Rugitus est formaliter sensatio; ergo illius principium, quod est rugibile, est principium sensationis. & N. *ant.* Rugitus enim formaliter est tantum modifica-
tio

tio sensationis, cujus principium est rugibile. Hoc ut intelligas, adverte, quòd rugitio (idem de reliquis ejusmodi operationibus dicendum) habeat formalitatem *vitalitatis*, *sensationis*, & *actionis leoninae*; quatenus *actio vitalis* est, principium illius est vivens, ut *sensatio* est, principium ejus est *sensitivum*, in quantum verò *talis sensatio* est, vel *actio leonina*, *rugibile* ejus principium dicitur, quæ tria principia non quidem materialiter, sed formaliter tantum distinguuntur, sicut & tres dictæ formalitates. *Inst. 1.* Ex hoc sequeretur, quod sonus similis rugitui, quem dæmon in cadavere leonis ederet, non differret à rugitione leonis formaliter sumptâ. *R. N. Sequel.* Rugitio enim leonis præsupponit, & connotat sensationem, cum sit forma metaphysica sensationis, ei tanquam subjecto metaphysico nostro concipiendi modo superveniens, eamque determinans, ut sit propria leoni; hæc autem sono à dæmone edito non conveniunt. *Inst. 2.* Rugibile nec est, nec concipi potest sine sensatione; ergo est formaliter sensitivum. *R. D. ant.* Rugibile *adequatè & materialiter* sumptum. *C. inadquatè & differentialiter* sumptum. *Subd.* Nec est, nec concipi potest sine sensitivo tanquam connotato præsupposito. *C.* tanquam prædicato formaliter constitutivo. *N.* *Inst. 3.* Rugibile definitur per sensitivum; ergo. *R. D. ant.* ut præcisè differentia, & taleitas est. *N.* ut species est. *C.* ut rugibile differentia præcisè & taleitas est, nequit definiri per prædicata ejusdem

dem lineæ v. g. substantiæ. *Inst. 4.* Hic syllogismus in *Darapti* bonus est: *Omnis leo est formaliter sensitivus; omnis leo est formaliter rugibilis; ergo aliquod rugibile est formaliter sensitivum.* Ergo rugibile formaliter includet sensitivum. *R. N. ant.* Quia habet quatuor terminos; nam medium semper sumitur inadæquatè secundùm diversas formalitates; in *major* quidem $\tau\delta$ leo sumitur, *ut simpliciter animal*; in *minore* verò sumitur *ut tale animal, sive rugibile.* Si autem sic ponatur præfatus syllogismus: *Omnis leo, quòd tale animal, est formaliter sensitivus; omnis leo, quòd tale animal, est formaliter rugibilis; ergo aliquod formaliter rugibile, est formaliter sensitivum;* erit quidem bonus vi formæ, sed negatur major. *Inst. 5.* Et probas consequentiam in superiore syllogismo negatam, illum reducendo per impossibile sic: *Nullum rugibile est formaliter sensitivum; omnis leo est formaliter rugibilis; ergo nullus leo est formaliter sensitivus.* *R. N. rursus Cons.* Nam & hic syllogismus habet quatuor terminos, cùm minus extremum in *minore* sumatur *inadæquatè*, in *conclusion*e autem *adæquatè.* Ecce syllogismum primo syllogismo tuo similem falsum: *Omnis homo est anima; omnis homo est corpus; ergo aliquod corpus est anima.* Ecce quoque similem reductionem falsam: *Nullum corpus est anima; omnis homo est corpus; ergo nullus homo est anima.* Adverte præterea, quod Adversarii nobiscum negent, quod

T

diffe-

differentia superior, aut genus formaliter includat differentiam inferiorem; igitur citatus in instantia quarta syllogismus primus retorqueri posset sic: Omnis homo est formaliter rationalis; omnis homo est formaliter animal; ergo aliquod animal est formaliter rationale.

337. *Reflexio ad præcedentes §§. I. Negativum nequit esse differentia entis positivi; differentia enim est pars constitutiva, negativum autem constituere nequit ens positivum. Hinc advertes, quòd irrationale, immortale, infinitum & similes differentiae non sint quid negativum quoad rem; sed quòd tantum quoad captum nostrum negativè explicentur. II. Et genus, & differentia à tota enitate physica desumuntur; hæc enim considerata ut aliis similis dat intellectui fundamentum abstrahendi genus; considerata ut aliis dissimilis dat fundamentum abstrahendi differentiam. III. Differentiae non suscipiunt magis & minus, cum essentiae consistant in indivisibili, nec intensionem aut remissionem admittant. IV. Differentia, dum definitur, fit species subjicibilis extrapredicamentalis. V. Exinde, quòd differentiae ponantur in predicamento substantiae, non bene inferitur, quòd sint substantiae formaliter; ad hoc enim, ut aliquid poni in predicamento substantiae possit, sufficit, quòd realiter sit substantia. Excipe ea, quæ in linea recta substantiae collocantur. VI. Dum Aristoteles ait, differen-*
tias

tias superiores includi in inferioribus, & de iis prædicari posse, intelligendus est de differentiis inferioribus realiter, aut materialiter, non autem formaliter spectatis; aliàs homo v. g. formaliter conveniret, & disconveniret cum bruto per rationale, quod certè Aristoteles nullibi docuit. Adhæc data explicatio satis manifestè colligitur ex 4. Top. cap. 2.

ARTICULUS V.

*De quarto Universali, sive Proprio,
& quinto, sive Accidente.*

§. I.

*Quid & quotuplex sit Proprium, & respectu
quorum sit quartum universale?*

338. **D**ico 1. Proprium latissimè sumptum dici potest illud prædicatum, quod alicui rei aliquo modo peculiare est, & quandam cum essentia connexionem habet. Strictè sumptum rectè dicitur *accidens necessariò fluens ab essentia*; vel ut inquit Arist. 1. Top. cap. 4. *Proprium est, quod non declarat reâ essentiam, soli autem inest, & conversim prædicatur de re.* Ex his advertes ad proprium requiri hæc duo: 1. ut adveniat essentiæ jam completæ, & in suo esse constitutæ; hinc dicitur *accidens*. 2. Debet subjectum vel essentia exigere, & emanare illud, & cum eo converti: ex hac ratione non dicitur *accidens com-*